

Etelka Korpič-Horvat¹

Odškodninska odgovornost države

POVZETEK

Avtorica v prispevku obravnava vprašanja, ki se nanašajo na odškodninsko odgovornost države. Gre za oškodovančevu pravico do povračila škode, ki mu je bila povzročena s protipravnim dejanjem v zvezi z opravljanjem službe ali druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil (26. člen Ustave). Odškodninsko odgovornost države avtorica predstavi v povezavi s pravico do življenja kot eno od najbolj temeljnih vrednot demokratičnih družb. S primerom ustavno sodne presoje Ustavnega sodišča Republike Slovenije v odločbi, št. Up-679/12 z dne 16. 10. 2014 avtorica poudarja, da država odškodninsko ne odgovarja le, če dokaže, da je storila vse, da je tveganje za življenje in zdravje posameznika v primeru škodnega dogodka odpravila. Presoja o izključitvi odgovornosti države pa je zaradi varovanja človekovega življenja zelo stroga.

Ključne besede: odškodninska odgovornost države, škoda, protipravno ravnanje, pravica do življenja.

Tort liability of the state

ABSTRACT

In the article the author discusses questions that refer to the tort liability of the state. It is the aggrieved person's right to compensation for damage caused through unlawful actions in connection with the performance of any function or other activity by a person or authority performing such function or activity within a state or local community authority or as a bearer of public authority (Article 26 of the Constitution). The author presents the tort liability of the state in connection with the right to life, as one of the paramount values of democratic societies. Through case No. Up-679/12, dated 16 October 2014, decided by the Constitutional Court of the Republic of Slovenia, the author underlines that the state is not liable for damages only if it proves that it did everything in its power to eliminate the risk for the life and health of the individuals in the case of a damaging incident. The protection of human life and health requires that very strict criteria be employed in the assessment as to whether to exclude the liability of the state.

Key Words: tort liability of the state, damage, unlawful conduct, the right to life.

1 Ustavna sodnica, Ustavno sodišče Republike Slovenije, Beethovnova ulica 10
1001 Ljubljana
e-naslov: etelka.korpic-horvat@us-rs.si

1. Uvod

Država lahko nastopa v različnih vlogah, ko izvajajo svoje naloge: kot izvajalec oblasti; kot stranka v poslovnih razmerjih, kot delodajalec v delovnih razmerjih in v drugih vlogah. Kot velja za posameznike in druge pravne osebe, velja tudi za državo, da odgovarja za škodo, če jo povzroči s protipravnim izvajanjem svojih nalog. Za škodo odgovarja tudi takrat, ko opravlja oblastne naloge, in škodo povzroči zato, ker ne zagotovi ustavnosti in zakonitosti svojega delovanja. Varovanje posameznika pred protipravnim ravnanjem države, ko nastopa kot oblast je v Sloveniji določeno v najvišjem pravnem aktu, v Ustavi. Ta določa pravico do povračila škode kot človekovo pravico, pravico vsakogar, da lahko zahteva odškodnino, ko država in njeni organi pri izvajanju oblastnih nalog ravnajo protipravno in s svojim ravnanjem prizadenejo posameznika. Gre torej za oškodovančevu pravico do povračila škode, ki je v Ustavi določena v 26. členu in umeščena med človekove pravice. Ustava za varstvo človekovih pravic zagotavlja redno sodno varstvo ter pravico do odprave posledic njihove kršitve (4. odstavek 15. člena Ustave)². Preizkus odločbe sodišča, ki se nanaša na človekovo pravico je možen pred Ustavnim sodiščem v postopku ustavne pritožbe. Ustavna pritožba je pravno sredstvo, ki jo pritožnik lahko vloži na Ustavno sodišče šele po izčrpanju vseh rednih sodnih poti. Zato se najprej redna sodišča opredelijo o zahtevku tožnika o povračilu škode, ki mu jo je prizadela država s svojim protipravnim oblastnim ravnanjem. Predhodna opredelitev rednih sodišč o odškodninski odgovornosti države pomeni večjo garancijo posamezniku, da bo protipravno ravnanje države in njenih organov prepoznano in da bo posamezniku priznana ustrezna odškodnina. Pomeni pa tudi pritisk na državo in njene organe, da deluje v skladu z Ustavo in zakoni, kar je bistveno za uresničevanje vladavine prava, pravno državo.

2. Pravica do povračila škode

Pravica do povračila škode je v Ustavi določena kot človekova pravica v 26. členu Ustave, ki v prvem odstavku določa: » Vsakdo ima pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja.«³ Gre za splošno določbo, ki ne določa načina uresničevanja te pravice. Ustava v drugem odstavku 15. člena prepušča zakonodajalcu, da predpiše način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kadar tako določa Ustava, ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine. Za uresničevanje odškodninske odgovornosti države 26. člen Ustave ne določa izrecnega pooblastila zakonodajalcu, da bi konkretiziral to ustavno določbo; zakonodajalec pa tega področja tudi ni posebej uredil. Menim, da bi bilo to potrebno zaradi narave same pravice, ki se presoja glede na oblastno, javnopravno vlogo države. Posameznik do države nastopa, ne kot pogodbeni partner, ampak v odvisnem,

2 Ustava v četrtem 4 odstavku 15. člena določa: » Zagotovljena sta sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledic njihove kršitve.«

3 Iz določbe 26. člena Ustave lahko ugotovimo, da poleg države lahko odškodninsko odgovarjajo še lokalne skupnosti (občine) in tisti subjekti, ki so nosilci javnih pooblastil. V tem prispevku navajam le odškodninsko odgovornost države, ker enaka pravila za presojo javnopravne odškodninske odgovornosti kot za državo veljajo tudi za lokalne skupnosti in nosilce javnih pooblastil.

vertikalnem razmerju. V zvezi z odškodninsko odgovornostjo države se odpira vrsta vprašanj, ki ga sedaj zapolnjujejo redna sodišča in Ustavno sodišče, ko obravnavajo posamezne primere. Med pomembna vprašanja na primer sodijo vprašanja, ki se nanašajo kdaj gre za oblastni akt države in kdaj za akt poslovanja. Kako ločiti odgovornost države, ki se presoja po civilnoprvnih pravilih, po obligacijskem zakoniku⁴ (v nadaljevanju OZ), in kdaj po posebni obliki odgovornosti, ki se presoja po 26. členu Ustave. Gre za vprašanja o dolžnem ravnanju države, o javnopravni protipravnosti.

Navedena določba 26. člena Ustave je ena od določb, ki varuje načelo pravne države. Država je svojo oblastno funkcijo dolžna izvajati v skladu z Ustavo in zakoni tako, da ne ogroža premoženje in življenje njenih prebivalcev, da ne posega v njihovo dostojanstvo, osebno svobodo in druge njihove človekove pravice. Če tega ne upošteva odgovarja za posledice. Oškodovanec lahko vložiti zahtevek za povračilo premoženjske ali nepremoženjske škode na sodišču, kjer nastopa kot enakovredna stranka. Vendar prvenstveni namen odškodninske odgovornosti ni v povračilu škode, ampak v odpravi protipravnosti in preprečitvi škode. Cilj je, da država izvaja svoje naloge v skladu z Ustavo in zakoni in svoja nepravilna ravnanja odpravi, če je to v konkretnem primeru še mogoče. Sicer pa odškodninski zahtevek ima preventivno funkcijo za ravnanja države v naprej.

Kot navedeno, ko država pri izvajanju svojih nalog ima oblastno vlogo v pravno razmerje vstopa vertikalno. Njeno ravnanje se obravnava kot ravnanje *ex iure imperii*. Pri izvajanju oblastne vloge država ni enakopraven subjekt, kar sicer velja za civilnoprvna razmerja, kjer sta dve stranki v horizontalnem, enakem razmerju. Posameznik je v izrazito podrejenem razmerju, saj mu država s svojimi oblastnimi akti zapoveduje kako naj ravna ali kakšno ravnanje opusti. Zato ta posebna odškodninska odgovornost države ima javnopravne elemente. To ima za posledico, da se le nekatera pravila o odškodninski odgovornosti, kot so določena v OZ lahko le smiselno uporabljajo pri presoji odškodninske odgovornosti države; nekatera pa se morajo oblikovati na novo, ker niso uporabljiva za presojo o javnopravni odškodninski odgovornosti. Tako Dunja Jadek Pensa navaja, da bi se pri obravnavi odškodninske odgovornosti države lahko uporabila pravila civilnega prava glede odgovornih oseb po 147 in 148. členu OZ.⁵ Pripominja pa, da ostaja odprto vprašanje kdo je odgovoren za škodo v primeru prenosa izvrševanja oblasti na lokalno skupnost ali na osebo zasebnega prava.

2.1. Predpostavke odškodninske odgovornosti

Za oblastno ravnanje države morajo veljati standardi posebej skrbnega ravnanja. Država odškodninsko odgovarja, če so izpolnjeni določeni pogoji, predpostavke odškodninske odgovornosti:

- škoda mora nastati,
- škoda mora biti povzročena v zvezi z izvrševanjem ali opustitvijo službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne

⁴ Obligacijski zakonik, Uradni list RS, št. 97/2007 – uradno prečiščeno besedilo.

⁵ D. Jadek Pensa v Šturm L., Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2011, str. 299.

- skupnosti ali nosilca javnih pooblastil,
- škoda mora biti povzročena s protipravnim ravnanjem,
- škodo mora povzročiti oseba ali organ, ki opravlja tako službo (v nadaljevanju povzročitelj),
- obstajati mora vzročna zveza med škodo in protipravnim ravnanjem.

Za presojanje navedenih predpostavk klasično odškodninsko pravo po OZ ne zadošča, ker, kot navedeno, gre za razmerja, ko država vstopa v ta razmerja kot oblast.⁶ Zato gre za posebno obliko odgovornosti; gre za javnopravno odškodninsko odgovornost.

Kot že navedeno odškodninska odgovornost države ni urejena s posebnim zakonom, ki bi konkretiziral 26. člen Ustave, kot: natančnejše določbe o posebej skrbnem ravnanju, priznavanju škode, vzročni zvezi, zastaranju idr. Redna sodišča in Ustavno sodišče so v svojih dosedanjih ustavnosodnih presojah sprejela določena stališča kdaj so izpolnjene navedene predpostavke odškodninske odgovornosti države, da se lahko opredeli odgovornost države.⁷

3. Praksa Ustavnega sodišča v zvezi z odškodninsko odgovornostjo države

Ustavno sodišče je v dosedanjih ustavnosodnih presojah uveljavilo stališče, da na splošno država odškodninsko odgovarja za svoje protipravno ravnanje, ko izvaja oblastne naloge v primerih: a) ko njeni izvajalci (funkcionarji in javni uslužbenci državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil) ravnavajo protipravno, ko izvršujejo funkcije oziroma naloge in b) država odgovarja tudi v primerih sistemskih nepravilnosti, ko se ne da ugotoviti posameznega povzročitelja škode, ker protipravnost izvira iz sistemske, ureditve države kot celote, ko država pri izvajanju oblasti nastopa kot enovita entiteta. Posameznik ne more ugotoviti kdo mu je povzročil škodo, ker mu nasproti stoji anonimni državni aparat. Po nemški doktrini gre za razosebljeno odškodninsko odgovornost države.⁸

3.1. Primer odškodninske odgovornosti države v povezavi s pravico do življenja (odločba št. Up 679/12 z dne 16. 10. 2014)

Gre za primer, ko država odgovarja za protipravno ravnanje njenih izvajalcev, ko izvršujejo oblastne naloge.

Zadeva se nanaša na izvajanje nalog policije. Na podlagi sodne odredbe so policisti opravljali hišno preiskavo na domu S. Pibernika zaradi suma kaznivega dejanja preprodaje mamil. Pibernik se je upiral ukazom policistov, zato so ti uporabili prisilna sredstva za vezanje in vklepanje; pri čemer je Pibernik dobil astmatični napad. Primer se je končal s smrtjo in odškodninska varstvo je bilo zadnje kar je ostalo oškodovancem. Oškodovanci, starša Pibernika, njegova partnerka in dva sinova so vložili odškodninske

6 M. Juhart, Uvod k knjigi J. Štempiharja, Zasebno pravo, Pravna fakulteta v Ljubljani in Cankarjeva založba, 2003, str. VI.

7 Pri tem je omeniti presojo Vrhovnega sodišča, kdaj gre za protipravno ravnanje nosilca oblasti pri izvajanju oblastnih nalog in kdaj gre za običajne metode dela in službene dolžnosti ter potrebne skrbnosti, ki se presoja po pravilih civilnega in delovnega prava. Glej sodbo VS RS II Ips 49/2009 z dne 19. 5. 2011, tč 7. in sodbo VSRS III Ips 114/2009z dne 17. 12. 2012, tč. 13, in druge.

8 F. Ossenbühl, Staatshaftungsrecht, 4. izdaja, Verlag C. H. Beck, München 1991, str. 62.

zahtevke za povračilo nepremoženjske škode. Trdili so, da naj bi bila smrt povzročena s protipravnim ravnanjem policistov. Sodišče prve stopnje je priznalo odškodnino partnerki umrlega v višini 1000 evrov, odškodninske zahtevke drugih pritožnikov pa je zavrnilo. Višje sodišče je potrdilo sodbo sodišča prve stopnje. Obe sodišči sta presodili, da ni podana vzročna zveza med ravnanjem policistov in smrtjo Pibernika, ki je umrl zaradi zadušitve, kot posledice astmatičnega napada. Policisti so imeli sodni nalog za preiskavo, prisilna sredstva so pri upiranju Pibernika uporabili v skladu z navodili, prav tako pa jim ni bilo mogoče očitati, da ne bi zagotovili pravočasne in ustrezne zdravniške pomoči. Vrhovno sodišče je reviziji pritožnikov delno ugodilo in zadevo vrnilo v novo sojenje sodišču prve stopnje, zaradi neutemeljene zavrnitve izvedbe dokaza z zaslišanjem mladoletnega sina J. Pibernika. Sicer pa je Vrhovno sodišče soglašalo z materialno presojo nižjih sodišč, da postopek aretacije ni pomenil nedopustnega ravnanja; njihova reakcija pa tudi ni bila neskrbna glede na astmatičen napad.

Ustavno sodišče je sodbe sodišč v delu, v katerem so bili zavrnjeni tožbeni zahtevki razveljavilo in zadevo v tem delu vrnilo okrožnemu sodišču v novo sojenje. Bistveni razlogi za tako odločitev so bili, da izpodbijane sodbe ne vsebujejo ugotovitev in ocene, da so »policisti ravnali v skladu z načelom uporabe najmanjše potrebne sile in da so izvedbo odrejenega preiskovalnega dejanja dovolj skrbno pripravili in nadzorovali, da bi bilo izključeno vsako predvidljivo tveganje za življenje in zdravje posameznikov. Zato je stališče sodišč, po katerem pritožniki niso uspeli dokazati protipravnosti ravnanja policistov, nesprejemljivo z vidika pravice do povračila škode (26. člen Ustave).«

Ustavno sodišče je navedlo, da se država razbremeni odgovornosti, če dokaže, da so njeni organi ravnali skladno s temeljnimi ustavnimi in konvencijskimi zahtevami; v nasprotnem se zastavi vprašanje njene odškodninske odgovornosti po 26. členu Ustave. V odškodninskem postopku po 26. členu Ustave, je država tista, ki se mora razbremeniti vsakršnega dvoma o tem, da je bilo ravnanje njenih organov skladno z Ustavo in zakoni.

V obravnavanem primeru je Ustavno sodišče odškodninsko odgovornost države po 26. členu Ustave vezalo na 17. člen Ustave, ki določa nedotakljivost človekovega življenja. Zato je predpostavko odškodninske odgovornosti, ki se nanaša na protipravnost presojalo skozi vidik pravice do življenja kot temeljne vrednote človeka. Ustava posebej določa, da država varuje človekove pravice in temeljne svoboščine. Zato ima pozitivne in negativne obveznosti. Pozitivne obveznosti zavezujejo državo k aktivnemu ravnanju, da zavaruje pravico in ustvarja možnosti za čim učinkovitejšo uresničevanje; negativne pa da se vzdrži posegov v temeljne človekove pravice in svoboščine.⁹ Čim višje so vrednote, tem večja je obveznost države za varstvo človekove pravice. Med najhujše posege je šteti posege v človekovo življenje.

Pravica do življenja je zelo strogo varovana v vseh demokratičnih družbah. Varujejo jo mednarodni akti, ki zavezujejo tudi Slovenijo: Splošna deklaracija človekovih pravic, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah.¹⁰ Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljevanju EKČP),¹¹ vključno s

9 Po doktrini ESČP se pozitivne obveznosti države (positive obligations) glede varstva življenja nanašajo na preprečevanje nasilja, ki se konča s smrtjo osebe (primer Avsar v. Turčija in drugi).

10 Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah Uradni list SFRJ, MP, št. 7/71 in Uradni list RS, št. 35/92, MP, št. 9/92.

11 Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94.

Protokolom št. 6, Konvencija proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (v nadaljevanju MKPM),¹² Po določbah MKPM vsaka država članica mora zagotoviti, da bodo njeni pristojni organi takoj uvedli nepristransko preiskavo, kadar se pojavi utemeljen sum, da je storjeno kaznivo dejanje mučenja in drugih oblik prepovedanega (okrutnega in ponižujočega) ravnanja. Na državni ravni je pravica do življenja varovana v najvišjem aktu, v Ustavi v členih 17., 18., 19., 21., 36. členu in v drugih. Ustava Republike Slovenije je pravico do življenja povzdignila v absolutno pravico, ki je ni mogoče omejiti in razvrstila v sklop hierarhično najvišjih vrednot.¹³ Presoja dolžnosti storiti ali opustiti vse, da ne bi prišlo do protipravnega ravnanja države pri izvrševanju njene oblastne funkcije je zato pri varovanju pravice do življenja še posebej stroga. Postopkovni vidik pravice do življenja je, da država zagotovi sodno varstvo in učinkovito in neodvisno uradno preiskavo. Ta obveznost države izhaja iz četrtega odstavka 15. člena Ustave in 13. člena EKČP.¹⁴ Država je dolžna verodostojno in prepričljivo obrazložiti zakaj je bila potrebna sila in nastanek posledic.

Glede na navedeno je Ustavno sodišče v obravnavanem primeru moralo odgovoriti na vprašanje, ali so policisti storili vse, ali so ravnali z najvišjo možno skrbnostjo, da bi preprečili tveganja za življenje S. Pibernika. Kot že navedeno je dokazno breme na državi, ki mora dokazati, da je storila vse, da do smrti ne bi prišlo.

Ustavno sodišče je v navedeni odločbi, št. Up-679/12 z dne 16. 10. 2014 odločilo, da država odškodninsko ne odgovarja le, če dokaže, da je storila vse, da je tveganje za življenje in zdravje posameznika v primeru škodnega dogodka odpravila. Država mora dokazati, da so njeni organi pri izvrševanju oblastne funkcije postopali z najmanjšo silo. Gre za vprašanje o dolžnem ravnanju države pri t.i. javnopравни protipravnosti. V obravnavanem primeru je Ustavno sodišče presodilo, da so izpodbijane sodbe nezadostno obrazložene glede skrbnega načrtovanja in nadziranja policijske akcije, kar bi država morala zagotoviti v okviru svojih pozitivnih dolžnosti. Država bi morala zagotoviti tudi neodvisno preiskavo dogodka. Predmet preiskave je bil objekt, stvar (ne človek) in preiskovalci lahko uporabijo silo le, da pridejo do stvari. Med policijsko akcijo pa je bila vključena oseba, ki je umrla zaradi astmatičnega napada. Zato bi po stališču Ustavnega sodišča država morala zagotoviti neodvisno preiskavo dogodka in dokazati, da je poskrbela za ustrezne ukrepe, da do smrti ne bi prišlo. Ker navedene izpodbijane sodbe ne vsebujejo zadostne presoje, za odgovor na vprašanje, ali so policisti ravnali v skladu z načelom uporabe najmanjše potrebne sile in da so akcijo skrbno pripravili in nadzorovali je Ustavno sodišče razveljavilo sodbe sodišč in vrnilo zadevo Okrožnemu sodišču v novo sojenje v delu v katerem so bili zavrnjeni tožbeni zahtevki tožnikov.

Pri presoji je Ustavno sodišče upoštevalo tudi odločitve iz sodne prakse ESČP v zadevi Rehbock in druge proti Sloveniji, ko je policija pri aretaciji osumljenca, ki naj bi

12 Konvencija proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, Uradni list RS, št. 24/93, MP, št. 7/93.

13 Glej B. Ivanc v Šturm L., Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2011, str. 207.

14 Ustava RS v četrtem odstavku 15. člena določa, da sta »zagotovljeni sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledic njihove kršitve.« EKČP v 13 členu določa: » Vsakdo, čigar pravice in svoboščine, zajamčene s to Konvencijo, so kršene, ima pravico do učinkovitih pravnih sredstev pred domačimi oblastmi, in to tudi, če je kršitev storila uradna oseba pri opravljanju uradne dolžnosti.«

tihotapil mamila uporabila silo in ga hudo poškodovala. Vlada sile ni upravičila. ESČP je presodilo, da je pritožnik zaradi poškodb nedvomno hudo trpel, da je šlo za nečloveško ravnanje in da je bila sila pretirana in neupravičena.¹⁵

3.2. Primer odškodninske odgovornosti države za sistemske napake (odločba št. Up. 695/11 z dne 10. 1. 2013)

Primer se nanaša na odškodninsko odgovornost države zaradi sistemsko pogojene sodne zaostanke.

Pritožnica je v stečajnem postopku kupila nepremičnino (delavski dom) in zoper najemnike vložila 115 tožb na izpraznitev prostorov. Do pravnomočne odločitve o izselitvi je poteklo šest in pol let. Pritožnica je zaradi prepočasnega sojenja vložila tožbo za povračilo škode v znesku 3,3 mio EUR zoper Republiko Slovenijo, ker svoje nepremičnine ni mogla uporabljati. Sodišče prve stopnje je v zamudni sodbi toženi stranki (Republiki Sloveniji) naložilo plačilo odškodnine zaradi sojenja brez nepotrebnega odlašanja. Kot protipravno ravnanje je štelo prepočasno sojenje, zaradi česar je pritožnici nastala škoda, ker ni mogla uporabljati kupljenih prostorov. Višje sodišče je delno zavrnilo tožbeni zahtevek, Vrhovno sodišče je zavzelo stališče, da se primeri sistemsko pogojenih sodnih zaostankov lahko nanašajo le na neopredeljen krog oseb, na skupnost kot tako; odškodninska odgovornost po 26. členu Ustave pa je utemeljena le za kršitve do v naprej določene ali določljive osebe ali kroga oseb.

Ustavno sodišče je odločilo, da prvega odstavka 26. člena Ustave ni mogoče razlagati tako ozko, da bi država za protipravno ravnanje odgovarjala le takrat, ko lahko tako ravnanje pripíše določeni osebi ali organu. Država odgovarja tudi za protipravno ravnanje, ki ga ni mogoče pripisati določeni osebi ali določenemu organu, temveč državi oziroma njenemu aparatu kot takemu. Država torej odgovarja tudi za sistemske nepravilnosti.

Ustavno sodišče se je pri svoji odločitvi sklicevalo na sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP). Navedeno sodišče je v več svojih odločitvah zavzelo stališče, da je v primeru nerazumno dolgega sojenja, ki je posledica objektivnega stanja zaostankov na sodišču, država odškodninsko odgovorna, ker ni organizirala pravosodnega sistema tako, da bi sodišča lahko uresničevala 6. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah (v nadaljevanju EKČP), ki določa sojenje v razumnem roku.¹⁶

Zobec navaja in se pri tem sklicuje na jurisprudenco Sodišča EU, da za odškodninsko odgovornost države ni bistveno kateri njen organ je povzročil škodo. Država se jemlje kot enovita entiteta in odškodninsko odgovarja za kršitev evropskega prava, ne glede na to, katera veja oblasti, zakonodajna, izvršilna ali sodna, jo je izvršila. To velja tudi za slovensko pravo. »Kadar država v razmerju do posameznika nastopa kot oblast, jo je treba vzeti kot tako, se pravi kot enovito entiteto, za katero velja ustavna prepoved protipravnega oblastnega ravnanja.«¹⁷

15 Glej zadevo Rehbock, sodba z dne 28. 11. 2000, št. 29462/95; v zadevi Matko v. Slovenija

16 Glej sodbe v zadevah *Giancarlo Lombardo proti Italiji* z dne 26. 11. 1992, točka 23; *Duclos proti Franciji* z dne 17. 12. 1996, točka 55; *Süßmann proti Nemčiji* z dne 16. 9. 1996, točka 55; *Pammel proti Nemčiji* z dne 1. 7. 1997, točka 68.

17 J. Zobec, odškodninska odgovornost sodnika in odgovornost države zanj., *Pravni letopis*, 2013, str. 207-211.

Za tak primer enovite entitete gre tudi v navedenem primeru pri zagotovitvi sojenja brez nepotrebnega odlašanja, ki je odgovornost ne le sodišča, temveč vseh treh vej oblasti, torej tudi izvršilne, zlasti prek organizacije pravosodne uprave, in zakonodajne prek sprejetja ustrezne zakonodaje.

4. Sklep

Ker zakonodajalec odškodninske odgovornosti države za primere ko ta izvaja oblastne naloge in povzroči škodo s protipravnim ravnanjem ni posebej uredil redna sodišča in Ustavno sodišče s svojimi presojami operacionalizirajo splošno ustavno pravno normo zapisano v 26. členu Ustave o pravici do povračila škode. To normo zapolnjujejo s tem, da iščejo elemente, ki odražajo posebnosti te vrste odškodninske odgovornosti glede dokaznega bremena, protipravnosti, dolžnega ravnanja, višine škode in drugo. Z uresničevanjem odškodninske odgovornosti države za njena protipravna ravnanja pri uresničevanju oblastnih nalog sodišča uresničujejo pomembno ustavno načelo, da je Slovenija pravna država in se zato posamezniki, njeni prebivalci morajo počutiti varne. To velja še posebej takrat, ko gre za človekovo življenje. Država odgovarja tudi v primerih, ko škoda nastane zaradi sistemske protipravnosti, ko država nastopa kot celota, kot entiteta, brez znanega povzročitelja. Po drugi strani pa morajo sodišča upoštevati tudi, da povrnitev škode mora biti sorazmerna javnofinančnim zmožnostim države. Tudi iz tega razloga mora biti presoja kdaj je storjeno protipravno ravnanje države, ki je podlaga za pravico do povračila škode po 26. členu Ustave in kolikšna naj bo odmena za njeno povrnitev, posebej tehtna.

Literatura

- B. Ivanc v Šturm L., Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2011.
- D. Jadek Pensa v Šturm L., Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2011.
- F. Ossenbühl, Staatshaftungsrecht, 4. izdaja, Verlag C. H. Beck, München 1991.
- J. Zobec, odškodninska odgovornost sodnika in odgovornost države zanj,, Pravni letopis, 2013.
- M. Juhart, Uvod k knjigi J. Štempiharja, Zasebno pravo, Pravna fakulteta v Ljubljani in Cankarjeva založba, 2003.
- Šturm L., Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2002.

Pravni in drugi viri

- Ustava Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 33/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 68/2006.
- Obligacijski zakonik, Uradni list RS, št. 97/2007 – uradno prečiščeno besedilo.
- Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94.
- Konvencija proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali

ravnanju, Uradni list RS, št. 24/93, MP, št. 7/93.

Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, Uradni list MP št. 35/92.

ESČP:

Sodba Avsar proti Turčiji, z dne 10. 7. 2001, št. 25657/94.

Sodba Rehbock , z dne 28. 11. 2000, št. 29462/95.

Sodba Giancarlo Lombardo proti Italiji z dne 26. 11. 1992.

Sodba Duclos proti Franciji z dne 17. 12. 1996.

Sodba Süßmann proti Nemčiji z dne 16. 9. 1996.

Sodba Pammel proti Nemčiji z dne 1. 7. 1997.

Odločbe Ustavnega sodišča RS in sodbe Vrhovnega sodišča:

Odločba Up-679/12 z dne 16. 10. 2014

Sodba VS RS II Ips 49/2009 z dne 19. 5. 2011 in sodbo VSRS III Ips 114/2009z dne 17. 12. 2012